

ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА

УДК 342.72:811.111(477) (091)
DOI <https://doi.org/10.32782/pyuv.v6.2024.1>

О. В. Павлусенко
orcid.org/0000-0003-4350-0147
аспірантка кафедри теорії та історії держави і права
Університету «КРОК»,
старша викладачка англійської мови кафедри іноземних мов
Закладу вищої освіти «Національний транспортний університет»

**ВИВЧЕННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ЯК СКЛАДОВА РЕАБІЛІТАЦІЇ УКРАЇНСЬКИХ ДІТЕЙ
З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ В КОНТЕКСТІ ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ РОСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ**

Постановка проблеми. Розглядаючи дане питання варто зазначити, що система законодавства України у сфері реабілітації дітей з особливими потребами давно потребує суттєвої реформи. Адже повномасштабне вторгнення Росії, орієнтація українського суспільства на європейські демократії, є чітким вказівником на найшвидшу адаптацію українського законодавства до світового. І це питання наразі є надзвичайно актуальним.

Не вирішені раніше частини загальної проблеми. Насамперед, аналізуючи останні світові тренди та українські реалії, цілком зрозумілим є той факт, що проблемі захисту дітей з особливими потребами приділяється все більше уваги. Зміни у соціально-педагогічній та соціальній роботі передбачають більш дбайливе ставлення до таких дітей, яким необхідно забезпечити не лише відповідні фінансові, матеріальні умови, гуманітарну підтримку та реабілітаційні заходи, але й потрібно приділити значну увагу у напрямі створення сприятливих умов, за яких діти зможуть розкрити свої здібності, розвинути певні особистісні якості, а також реалізувати потреби вищого порядку, такі як: соціальні, моральні та духовні. І все це потрібно зробити враховуючи те, що Україна перебуває в стані війни. А це ще більше вказує на нагальність вирішення вищезазначених питань.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Підвищення інтересу до проблеми формування життєвої компетентності дітей з особливими потребами гостро відчувається в останні роки. У цьому контексті заслуговують на увагу праці Грищенко С. В., Михієнко Л. П., Л. Сохань, Т. Титаренко, В. Циби, В. Тарсун, Л. Артемової. Попри це, залишається нерозробленою проблема формування життєвої компетентності у дітей з особливими освітніми потребами в умовах війни.

Формулювання цілей статті. Метою дослідження є виявлення основних проблем та способів соціальної реабілітації та адаптації дітей

з особливими освітніми потребами; розгляд шляхів та засобів соціальної реабілітації дітей з особливими потребами в умовах війни.

Виклад основного матеріалу дослідження. Розглядаючи дане питання, важливо зазначити, що «Діти – найперше, а особливості і діагнози – другорядне» [3].

Про необхідність соціальної реабілітації в Україні почали говорити в середині 90-х років ХХ ст. [4]. Позитивну роль у процесі реабілітації дітей з особливими потребами відіграло прийняття Закону України від 16 листопада 2000 року «Про державну соціальну допомогу особам з інвалідністю з дитинства та дітям з інвалідністю з дитинства» [5]. В даному нормативно-правовому акті вперше було порушене питання про необхідність пошуку механізмів поліпшення життя таких дітей та створення умов для їхньої безболісної інтеграції в суспільство.

У контексті вищезазначених питань, не можна не згадати про Указ Президента України «Про додаткові заходи щодо посилення соціального захисту інвалідів та проведення в Україні у 2003 році Року людей з інвалідністю» від 2 грудня 2002 року [6], який став ключовим фактором, у процесі поширення практики соціально-реабілітаційної роботи з дітьми з особливими потребами.

Варто зазначити, що вся нормативно-правова база яка регулює соціально-реабілітаційну роботу з дітьми з інвалідністю, ґрунтується на статті 23 Конвенції ООН про права дитини [7], що визначає права дітей з особливими потребами на повноцінне життя в середовищі, яке забезпечує їх гідність, сприяє формуванню впевненості в собі, а також право дитини на особливе піклування, доступ до освіти, відновлення здоров'я, соціального, культурного і духовного життя.

Важливо нагадати про те, що раніше соціальна реабілітація в Україні мала яскраво виражений медичний аспект та спрямовувалася переважно на осіб з обмеженими фізичними можливостями.

На сьогоднішній день спостерігається розвиток саме соціальної складової реабілітаційного процесу.

Отже, соціальна реабілітація – комплекс державних та суспільних заходів, спрямованих на створення і забезпечення умов для соціальної інтеграції людини особливими потребами в суспільство, відновлення його соціального статусу та здатності до самостійної суспільної і родинно-побутової діяльності шляхом орієнтації у соціальному середовищі, соціально-побутової адаптації, різноманітних видів патронажу і соціального обслуговування [8].

Серед основних принципів соціальної реабілітації варто виділити [9]:

- здійснення реабілітаційних заходів з самого початку ідентифікації проблеми;
- неперервність та постійність їх проведення;
- комплексний характер реабілітаційних програм;
- індивідуальний підхід до визначення об'єму, характеру та змісту реабілітаційних заходів.

Доцільно зазначити, що соціальна реабілітація є явищем комплексним, саме тому основними її видами є: психологічна, педагогічна, соціально-економічна, професійна, побутова, медична. Слід розглянути кожен з вищезгаданих форм.

Психологічна реабілітація, часто її ще називають соціальною реабілітацією, – комплекс заходів відновлювальної, медицини спрямованих на відновлення психічних та фізичних сил в людини, яка має психічний розлад до контрольного рівня, тобто здатності працювати [10]. Питання психологічної реабілітації надзвичайно гостро постало з початком військової агресії Росії проти України. Особливо це стосується дітей, а тим паче дітей з особливими потребами, які і до цього перебували в нестабільному психологічному стані.

Якщо ж говорити про дітей, то їхня психіка пластична, гнучка і може бути більш стійкою до травматичних подій. Для дітей важливіше, щоб поряд була мама або дорослий, якому вони довіряють, який дає дитині відчуття безпеки. У ситуації з дітьми все дуже індивідуально, але зв'язок з дорослими надзвичайно важливий.

Психологічний стан дітей дуже залежить від стану дорослих, які їх оточують. Тому так багато груп підтримки і психологічних програм, спрямованих саме на матерів, дружин військовослужбовців, адже коли йдеться про жінок, то мається на увазі їхнє оточення, зокрема діти. Важливо, аби мама розуміла, що має подбати про свій ресурс і психічну стабільність, бо вона є джерелом спокою для дитини.

Питання психологічного здоров'я населення особливо загострилося на теренах України після повномасштабного вторгнення Росії. Перша леді

України ініціювала створення Національної програми психічного здоров'я та психосоціальної підтримки. Її мета – допомогти громадянам подолати надзвичайний стрес та наслідки травм, отриманих внаслідок війни, попередити розвиток психічних розладів. Для цього потрібно систематизувати та консолідувати усі наявні у державі, громадах та громадянського суспільства ресурси та напрацювання, щоб забезпечити доступ до якісних послуг із психічного здоров'я для всіх, хто їх потребує – і військових, і цивільних [11].

Програма передбачає:

1. Підвищення обізнаності людей в питаннях психічного здоров'я (як зберігати здоров'я, практики самопомоги та стрес-менеджменту, коли звертатись по допомогу, боротьба зі стигмою щодо звернення до психолога/психіатра).

2. Створення дослідницько-освітньої платформи/путівника для фахівців та отримувачів послуги. На платформі будуть зібрані методики, онлайн навчальні курси методикам та інструментам, онлайн-рішення для самопомоги і т. д.

3. Навчання сімейних лікарів, лікарів-психологів, психотерапевтів, соціальних, шкільних, військових психологів доказовим методикам допомоги людям, які пережили травматичні події.

4. Розбудова системи надання допомоги, якою зможе скористатися той, хто її потребує [12].

Розробка програми ведеться у тісному контакті з ВООЗ, яка надає необхідну підтримку та експертизу.

«Російська агресія забирає життя, калічить фізично та психологічно, змушує українців залишати домівки, розлучає сім'ї, краде дитинство. Люди опиняються в окупації, потрапляють в полон, зазнають катувань, втрачають рідних – часто на власних очах. Ми навіть не уявляємо, яка кількість громадян зазнала гендерного насильства. За три місяці війни українці, на жаль, пережили те, що здавалося неможливим у цивілізованому світі. У серці Європи. І в XXI столітті», – наголосила Олена Зеленська [13].

«Створення та впровадження Національної програми психічного здоров'я та психосоціальної підтримки має стати відповіддю на ті виклики, які стоять перед нами. Необхідно зробити доступними послуги щодо психічного здоров'я для всіх, хто їх потребує або потребуватиме в майбутньому. Потрібно допомогти людям подолати стрес і запобігти розвитку психічних порушень», – підкреслив Прем'єр-міністр України Денис Шмигаль [14].

«З кожним днем кількість людей, які відчуватимуть наслідки для свого психічного здоров'я, зростатиме. Навіть на тих, хто зміг стійко пережити перші місяці війни, чекає ментальне

виснаження, адже звикання до постійного перебування в умовах війни також може мати негативний вплив на психічне здоров'я. Перебуваючи в осередку подій, люди зазнають безпосередніх психічних травм, стаючи свідками насильства. Ті, хто покинув країну чи переїхав до більш безпечних регіонів, не здатні повністю дистанціюватися від подій, що стосуються близьких людей чи рідних домівок», – зазначив Міністр охорони здоров'я Віктор Ляшко [15]

Політична діячка Марина Лазебна підкреслила, що психологічна допомога є ключовим кроком для комплексного відновлення ментального добробуту нації. І держава має допомогти нашим людям не просто пережити досвід війни і загоїти травми, а вийти на нову якість життя, спілкування та самовідчуття. «Починати необхідно з психологічної допомоги. А далі забезпечити комплексну реабілітацію та відновлення, надати людині необхідні саме їй послуги для того, щоб вона мала всі можливості будувати життя своєї мрії. Це може бути працевлаштування або допомога у відкритті власної справи, послуги з догляду за дітьми або непрацездатними членами родини, медична реабілітація або навчання нової спеціальності. Тобто ми маємо дати людям перспективу.

Починати таку комплексну реабілітацію необхідно вже зараз, не чекаючи на закінчення війни. Наприклад, американський та ізраїльський досвід довів, що військові, які отримують психологічну допомогу прямо під час воєнних дій, в разі менше мають пост-травматичні стресові розлади, аніж військові, які отримали психологічну допомогу лише після завершення своєї участі у бойових діях», – прокоментувала Марина Лазебна [16].

Розглядаючи соціально-економічну реабілітацію, варто зазначити, що – це цілий комплекс заходів: забезпечення хворого або інваліда необхідним і зручним для нього житлом, що знаходяться поблизу місця навчання, підтримка впевненості хворого або інваліда в тому, що він є корисним членом суспільства; грошове забезпечення хворого або інваліда і його родини шляхом передбачених державою виплат, призначення пенсії і т.п. [17].

Ст. 1 ЗУ «Про реабілітацію осіб з інвалідністю в Україні» визначає професійну реабілітацію як систему заходів, спрямованих на підготовку особи до професійної діяльності, відновлення чи здобуття професійної працездатності шляхом адаптації, реадaptaції, навчання, перенавчання чи перекваліфікації з можливим подальшим працевлаштуванням та необхідним соціальним супроводженням з урахуванням особистих схильностей та побажань особи [18].

Серед комплексу заходів, яка застосовуються під час побутової реабілітації основним можна

виділити надання дитині-інваліду протезів, особистих засобів пересування вдома і на вулиці (спеціальні вело- і мотоколяски) [19].

Від початку бойових дій на сході, починаючи з 2014 року, перед Україною постала необхідність розвивати протезну галузь, впроваджувати нові технології, навчати спеціалістів для надання висококваліфікованої допомоги з протезування/ортезування людей, які постраждали внаслідок бойових дій.

Такий тип реабілітації, як медична реабілітація, включає в себе систему медичних та інших заходів, спрямованих на відновлення порушених чи втрачених функцій організму особи, на виявлення та активізацію компенсаторних можливостей організму з метою створення умов для повернення особи до нормальної життєдіяльності, на профілактику ускладнень та рецидивів захворювання [21].

Даний тип реабілітації призначається після закінчення гострого періоду захворювання, в разі наявності обмежень життєдіяльності і надається відповідно до профілів медичної реабілітації.

Педагогічну реабілітацію варто визначити як систему педагогічних заходів, спрямованих на відновлення частково втрачених або ослаблених властивостей і функцій організму дитини (людини), щодо оволодіння знаннями, уміннями і навичками з метою максимально повного розвитку її індивідуальних можливостей і адаптації до навколишнього світу [22].

Війна поставила під загрозу освіту, а відтак і майбутнє дітей в Україні. Близько 5,3 мільйона з них стикаються з перешкодами в доступі до навчання, зокрема приблизно 3,6 мільйона безпосередньо постраждали від закриття шкіл. Також двоє з трьох переміщених дітей лишаться не включеними до національних систем освіти країн, що приймають біженців з України.

Через це українські діти ризикують втратити критичні для навчання та соціального розвитку роки. За даними Міністерства освіти і науки України, з початку повномасштабної війни понад 2600 шкіл було пошкоджено, а більш як 400 зруйновано вщент [23].

Основною метою педагогічної реабілітації є рання профілактика відхилень в розвитку, поведінці, діяльності та спілкуванні неповнолітніх та різностороння допомога дітям групи ризику, тобто це робота з педагогічно занедбаними дітьми.

Серед основних завдань педагогічної реабілітації варто виділити:

- створення найбільш оптимальних умов для відновлення потенціалу природного розвитку сил дитини;

- виявлення причин деформації в розвитку дітей і підлітків;

- пошук засобів і способів їх усунення;
- оптимізація умов життя, виховання та навчання;
- побудова адекватного педагогічного процесу, що сприятиме розвитку нормальної особистості;
- своєчасний вияв дітей та підлітків груп ризику;
- оздоровлення їх внутрішнього світу, подолання психологічної кризи.

Основними принципами педагогічної реабілітації є: облік регіональних особливостей, соціокультурної і економічної ситуацій в регіоні; партнерство; різносторонність реабілітаційних заходів, єдність біологічних, психосоціальних і педагогічних методів; градація; індивідуально-особовий, гуманістичний підхід.

У процесі дослідження даного питання, ми не могли не звернути увагу на те, що в умовах світової зацікавленості до вивчення іноземних мов, наскільки важливу роль вона відіграє в процесі реабілітації дітей з особливими потребами та реінтеграції їх в суспільство. І не важливо, які особливості має людина, адже, коли вона досконало володіє інструментом міжнародної комунікації – мовою, всі двері для неї відкриті. Вона може спілкуватися з будь-ким та будь-де.

Вчені з НДУ «Вища школа економіки» у рамках проведеного ними дослідження, яке мало на меті визначити вплив вивчення англійської мови на мозок людини, зробили висновок, що ефект виявився мега позитивним, інформує Ukr.Media [24].

У рамках дослідження були задіяні 57 студентів. Друга мова не була для них рідною, вони почали її вивчати у школі. Англійську учасники знали на різних рівнях. Фахівці припустили, що чим краще людина володіє нерідною для неї мовою, тим частіше використовує її. Внаслідок цього зростає і частота перемикання між рідною мовою та англійською, а ефект від поліпшення функціонування когнітивного контролю повинен бути більш вираженим. Під час дослідження спочатку перевірялося знання людиною другої мови, а потім добровольці проходили тест на уважність.

У результаті проведення вищеописаного дослідження було встановлено, що чим краще студенти знали другу мову, тим швидше вони вирішували завдання у тесті. Це підтверджує наявність зв'язку між рівнем володіння іншою мовою і властивим індивіду когнітивним контролем.

Варто також звернути увагу на ще один науковий експеримент, який провели вчені з університету Единбурга. Вони досліджували різні функції мозку та виявили, що у людей зі знанням другої мови поліпшуються навички читання, мовлення і розумові здібності загалом [25].

За результатами дослідження, ті, хто володіє двома або більше мовами, мають і більш розвинені пізнавальні здібності. Особливо це проявляється у читанні та в загальній кмітливості.

Причому це твердження однаково правильне як для тих, хто вивчив другу мову до 18 років, так і для тих, хто опанував її пізніше.

Попереднє дослідження на цю саму тему дійшло висновку, що двомовність затримує захворювання деменцією на кілька років.

Також науковці виявили дуже показову структуру мислення у випробовуваних: у них поліпшувалася увага, концентрація і побіжна мова. І це пояснюється не загальною розумовою розвиненістю, а саме вивченням другої мови.

Останнім часом все більше уваги приділяється педагогічній реабілітації, особливо в умовах того, що багато дітей стають вимушеними переселенцями, залишають рідний дім, друзів, минуле мирне життя, втрачають рідних, стають напівсиротами або сиротами. І саме педагоги стають вірними провідниками, найближчими друзями та порадиниками, інколи, навіть, замінюючи батьків.

Досліджуючи вищезазначене питання варто зазначити, що ст. 53 Конституції України гарантує кожному громадянину України право на освіту [26]. Забезпечення інклюзивної освіти є одним з пріоритетів реформ в Україні. Кожна людина є індивідуальністю, а, отже, одним з основних завдань сучасної системи освіти є створення умов для розвитку потреб і здібностей кожного та забезпечення гарантії права на освіту.

Очевидним є той факт, що кількість дітей, що мають особливі потреби через вади психофізіологічного розвитку, з кожним роком тільки зростає. А особливо, після широкомасштабного вторгнення Росії.

Отже, основним завданням усіх учасників навчального процесу є забезпечення умов для безболісної адаптації даної групи дітей. При правильному вихованні, спеціальному педагогічному підході до навчання, соціально-психологічному супроводі таких дітей, їх розвиток може бути наближений до нормального.

Дітей з особливими потребами, ні в якому разі не можна ізолювати від суспільства, як це робилося раніше. На таку групу людей не хотіли звертати уваги, їх не хотіли адаптувати та робити повноцінними членами суспільства.

Педагогічна реабілітація, а саме, забезпечення сприятливих умов в процесі навчання, вивчення іноземних мов, можливість таких дітей отримувати освіту в звичайних школах, а не в спеціалізованих школах-інтернатах, продовження навчання в фахових коледжах, подальше отримання вищої освіти є достатньо затратним для держави.

Всі ці умови потребують підготовки додаткових спеціалістів, асистентів вчителів та викладачів, психологів, корекційних педагогів, особливо, коли кількість дітей з особливими потребами зростає в геометричній прогресії. Це є наслідком бойових дій, які проходять на території України. Адже Україна стала полігоном для боротьби за незалежність та свободу всієї Європи.

Основними завданнями, які стоять перед вищезгаданими педагогічними реабілітологами, є допомога в налагодженні взаємодії дитини з особливими потребами з усіма учасниками навчально-виховного процесу, здобутті навичок для майбутньої професії, повноцінній адаптації та реалізації в суспільстві, після закінчення навчального закладу.

Спільними ознаками всіх діток з особливими потребами є соціальна дезадаптованість, відсутність мотивації, через розуміння свого особливого, на їх думку, статусу, нестабільність емоційної сфери. Кількість дітей останньої категорії постійно зростає за зрозумілих для нас всіх причин та обставин.

Але, при правильній організації навчального процесу, соціально-психологічному супроводі усіх учасників, такі діти можуть досягати високих результатів в навчанні, іноді, навіть, випереджаючи своїх абсолютно здорових однолітків.

Висновки. Варто зазначити, що в країнах Європи, вже давно втілюється форма інклюзивного навчання на практиці, головним принципом якої – є освіта для всіх, без винятку. Політика даних держав направлена на вільний доступ до отримання освіти всіх людей, в тому числі з обмеженими можливостями, забезпечення рівності прав та свобод для кожного громадянина.

Вивчення іноземних мов є надзвичайно важливим фактором під час реабілітації дітей з особливими потребами. Адже вищезгаданий процес, запам'ятовування правил граматики та освоєння лексики, – складний когнітивний механізм, що охоплює функцію кількох областей мозку. В період освоєння іноземної мови, мозок пристосовується до нових звуків, засвоює нові слова та граматичні конструкції. Всі ці дії є достатньо виснажливими, але надзвичайно корисними.

Вивчення нової мови також позитивно впливає на психічне здоров'я людини. Вищезгадані дослідження показують, що білінгвізм може відкласти початок недоумства та зберегти бадьорість нашого мозку. Очевидно, що йдучи в ногу з часом, вивчаючи англійську, німецьку, французьку, іспанську чи будь-яку іншу мову, ми самі того не розуміючи, активно працюємо над порятунком нашого мозку від вікового розпаду.

Очевидним та доведеним світовими науковцями є те, що вивчення іноземних мов зберігає нашу молодість, може зменшити тривогу та

стрес, оскільки вимагає від нас концентрації та участі у діяльності, що стимулює мозок.

Підсумовуючи все вищевикладене, ми можемо зробити висновки, що людина, її права та свободи становлять у держави найвищу соціальну цінність та гарантуються Конституцією України, як основним Законом. Саме на їх найповнішу реалізацію у суспільному житті, має бути спрямована уся державна діяльність. Усі діти мають навчатися в безпечних та рівних умовах, поряд, підтримуючи один одного.

Література

1. Конституція України. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/constitution> (дата звернення: 03.10.2024)
2. «Зросла кількість дітей, поранених внаслідок російської агресії ОПКУ» URL: <https://suspilne.media/649316-zrosla-kilkist-ditej-poranenih-vnaslidok-rosijskoi-agresii-ogpu/> (дата звернення: 12.10.2024)
3. «5 найкращих статей про інклюзивну освіту». URL: <https://osvitoria.media/experience/5-najkrashhyh-statej-pro-inklyuzyvnu-osvitu/> (дата звернення: 12.11.2024)
4. Матеріали Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Тенденції та перспективи розвитку науки і освіти в умовах глобалізації»: Зб. наук. праць. Переяслав, 2021. Вип. 72. 142 с. URL: http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/23824/1/Olijnuk_Pereyslav.pdf (дата звернення: 11.11.2024)
5. Закон України «Про державну соціальну допомогу особам з інвалідністю з дитинства та дітям з інвалідністю з дитинства». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2109-14#Text> (дата звернення 06.11.24)
6. Указ Президента України «Про додаткові заходи щодо посилення соціального захисту інвалідів та проведення в Україні у 2003 році Року людей з інвалідністю» від 2 грудня 2002 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1112/2002#Text> (дата звернення: 10.11.2024)
7. Конвенції ООН про права дитини. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text, (дата звернення: 14.11.2024)
8. Вікіпедія. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki> (дата звернення: 10.11.2023)
9. Документ про психічне здоров'я в Україні. URL: <https://vipsoft.blob.core.windows.net/contest/b42215da09f64ffa2f6855dc60c5bbca.pdf> (дата звернення: 14.11.2024)
10. Вікіпедія. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki> (дата звернення: 11.11.2024)
11. «Уряд впроваджує програму психічного здоров'я». URL: <https://www.msp.gov.ua/news/21899.html> (дата звернення: 10.11.2024)
12. «Головні підсумки реалізації національної програми психічного здоров'я та психосоціальної підтримки». URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/golovni-pidsumki-realizaciyi-nacionalnoyi-programi-psihichnogo-zdorovya-ta-psihosocialnoyi-pidtrimki> (дата звернення: 09.11.2024)
13. «В Україні запускають національну програму психічного здоров'я для подолання травм, завданих війною». URL: <https://suspilne.media/252098-v-ukraini-zapustat-nacprogramu-psihichnogo-zdorova-dla-podolannatramv-zavdanih-vijnou/> (дата звернення: 07.11.2024)

14. «Міністр освіти взяв участь у засіданні робочої групи щодо національної програми психічного здоров'я та психосоціальної підтримки, ініційованої Першою леді України». URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/ministr-osviti-vzyav-uchast-u-zasidanni-robochoyi-grupi-shodo-nacionalnoyi-programi-psihichnogo-zdorovya-ta-psihosocialnoyi-pidtrimki-inicijovanoyi-pershoyu-ledi-ukrayini> (дата звернення: 05.11.24)

15. «Психологічні наслідки війни для українців». URL: <https://izmail-rda.od.gov.ua/viktor-lyashko-ministr-ohorony-zdorovya-ukrayiny-pro-psihologichni-naslidky-vijny-dlya-ukrayinciv/> (дата звернення: 10.11.24)

16. «Психологічна допомога має бути першим кроком до відновлення ментального добробуту постраждалих від війни – Марина Лазебна». URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/psihologichna-dopomoga-maye-buti-pershim-krokom-do-vidnovlennya-mental'nogo-dobrobutu-postrazhdalih-vid-vijni-marina-lazebna> (дата звернення: 09.11.24).

17. «Психічне здоров'я під час війни». URL: <https://ukrmedshop.ua/articles/a26> (дата звернення: 07.11.24)

18. Закон України про соціальний захист. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2961-15> (дата звернення: 07.11.23)

19. «Стаття про психічне здоров'я». URL: <https://ukrmedshop.ua/articles/a26> (дата звернення: 08.11.23)

20. «Забезпечення технічними та іншими засобами реабілітації спецавтотранспортом». URL: <https://www.msp.gov.ua/content/zabezpechennya-tehnicnimi-ta-inshimi-zasobami-reabilitacii-specavtotransportom.html> (дата звернення: 09.11.24)

21. Вікі – Правова допомога. URL: <https://wiki.legalaid.gov.ua/index.php> (дата звернення: 08.11.24)

22. «Психічне здоров'я в контексті сучасних поглядів». URL: <https://studfile.net/preview/5184074/page:3/> (дата звернення: 08.11.24)

23. «Дитинство в умовах війни». URL: <https://www.unicef.org/ukraine/stories/childhood-in-the-war> (дата звернення: 10.11.24)

24. Вчені виявили, як вивчення іноземних мов може впливати на людський мозок URL: <https://ukr.media/science/410657/> (дата звернення: 24.11.24)

25. Вивчення іноземної мови уповільнює старіння мозку URL: <https://www.unian.ua/health/worldnews/924789-vivchennya-inozemnoji-movi-upovilnyue-starinnya-mozku.html> (дата звернення: 11.12.24)

26. «Конституція України, Розділ II». URL: [\(дата звернення: 12.11.24\)](https://www.president.gov.ua/ua/documents/constitution/konstituciya-ukrayini-rozdil-ii#:~:text=(дата звернення: 12.11.24))

Анотація

Павлусенко О. В. Вивчення англійської мови як складова процесу реабілітації українських дітей з особливими потребами в контексті збройної агресії Росії проти України. – Стаття.

Людське життя є найвищою цінністю в сучасному світі. Стаття 3 Конституції України визначає, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю [1].

Право на життя – це право, що належить до прав першого покоління. Поряд з іншими пра-

вами цієї групи, право на життя має найбільшу цінність для людини і є передумовою всіх інших прав. В даному контексті варто зазначити, що більше ніж 1674 дитини постраждали в Україні внаслідок повномасштабної збройної агресії РФ. Станом на ранок 28 грудня, 2023 року за офіційною інформацією ювенальних прокурорів, 513 дітей загинули та понад 1161 отримали поранення різного ступеня тяжкості [2]. Ці цифри не остаточні, адже триває робота з їх встановлення в місцях ведення бойових дій, на тимчасово окупованих та звільнених територіях.

Найбільше постраждало дітей у таких областях: Донецькій – 497, Харківській – 304, Херсонській – 140, Київській – 129, Запорізькій – 100, Дніпропетровській – 98, Миколаївській – 97, Чернігівській – 72, Луганській – 67 [2].

Очевидним є той факт, що через збройну агресію Росії жодна українська дитина сьогодні не почуватися в безпеці. Особливо діти, які, на жаль, залишаються поблизу лінії фронту, в окупації чи навіть на щойно звільнених територіях. Всі маленькі українці нині потребують допомоги і уваги. На сьогодні у дітей, постраждалих від війни, виник/виникає широкий спектр проблем та потреб, які виплатою грошової компенсації чи допомоги не вирішиться. Діти потребують професійної допомоги фахівців різних галузей, які допоможуть поновити втрачені навички.

Крім того, діти важко переживають втрату/розлуку з рідними через військову агресію РФ, потребують психологічного супроводу, про що самостійно сказати не можуть. Українські діти, які наразі перебувають за кордоном, потребують українських систем освіти, – щоб не втратити українську ідентичність. Виключно грошова допомога звужує можливості допомоги кожній конкретній дитині у вирішенні її проблеми. Відновлення дитини після травм має бути комплексним та включати соціальну, психологічну, соціально-економічну, професійну, побутову, медичну, освітню, безпекову складову.

Дана стаття актуалізує питання правового статусу українських дітей з особливими потребами, в умовах військової агресії Росії проти України. У статті досліджено історіографію процесу реабілітації та реінтеграції даної групи дітей. Такі знання мають стати міцною основою для формування в суспільстві усвідомлення значення того, що є діти з особливими потребами на шляху розвитку інклюзивної освіти в Україні, стабілізації та майбутньої відбудови держави. Здійснено порівняльний аналіз з аналогічними нормами основних законів інших країн світу.

Ключові слова: англійська мова, діти, захист, особливі потреби, реабілітація, суспільство, право, Україна.

Summary

Pavlusenko O. V. Studying English as a component of rehabilitation process for Ukrainian children with special needs in the context of Russia's armed aggression against Ukraine. – Article.

Human life is the highest value in the modern world. Article 3 of the Constitution of Ukraine defines that 'Human being, their life and health, honor and dignity, inviolability and security are recognized in Ukraine as the highest social value' [1].

The right to life is a fundamental human right belonging to the first generation of rights. Alongside other rights in this group, the right to life holds

the greatest value for an individual and serves as a prerequisite for all other rights. In this context, it is worth noting that more than 1674 children have suffered in Ukraine due to the full-scale armed aggression by the Russian Federation. As of the morning of December 28, according to official information from juvenile prosecutors, 513 children have died, and over 1161 have been wounded to varying degrees [2]. These figures are not final, as work is ongoing to establish them in areas of hostility, temporarily occupied and liberated territories.

The most affected children are in the following regions: Donetsk – 497, Kharkiv – 304, Kherson – 140, Kyiv – 129, Zaporizhzhia – 100, Dnipropetrovsk – 98, Mykolaiv – 97, Chernihiv – 72, Luhansk – 67 [2].

It is evident that due to the armed aggression of Russia, no Ukrainian child today feels safe. Especially children who, unfortunately, remain near the front line, in occupation, or even in recently liberated territories. All Ukrainian children currently need assistance and attention. Children affected by the war have a wide range of problems and needs that cannot be solved solely by financial compensation or aid. Children require professional help from experts in various fields to help restore lost skills.

Furthermore, children struggle significantly with the loss/separation from their families due to

Russia's military aggression and require psychological support, as they may not express these needs themselves. Ukrainian children currently residing abroad require Ukrainian educational systems to maintain their Ukrainian identity. Solely providing financial aid limits the possibilities to help each specific child with their problem. The rehabilitation of children after trauma needs to be comprehensive, encompassing social, psychological, socio-economic, professional, domestic, medical, educational, and security aspects.

This article updates the issue of the legal status of Ukrainian children with special needs in the conditions of Russia's military aggression against Ukraine. The article examines the historiography of the rehabilitation and reintegration process for this group of children. Such knowledge should serve as a solid foundation for shaping societal awareness of the importance of addressing the needs of children with special needs in the development of inclusive education in Ukraine, stabilization, and future state rebuilding. A comparative analysis with similar norms in the basic laws of other countries worldwide has been conducted.

Key words: English language, children, protection, special needs, rehabilitation, society, rights, Ukraine.